

Maciej Grochowski

Instytut Języka Polskiego PAN

Kazimierz Polański

1. Biogram

Urodził się 6 kwietnia 1929 roku w Brzozdowcach, woj. lwowskie, zmarł 7 lutego 2009 roku w Katowicach. Po ukończeniu szkoły średniej w Tarnowie studiował filologię słowiańską na UJ, gdzie w 1955 otrzymał dyplom magistra. Stopień naukowy doktora uzyskał na UJ w 1961 na podstawie rozprawy „Morfologia zapożyczeń niemieckich w języku połabskim” (promotor: Tadeusz Lehr-Spławiński), a stopień doktora habilitowanego także na UJ, na podstawie rozprawy „Składnia zdania złożonego w języku górnołużyckim” (1967). Tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego otrzymał w 1973, a zwyczajnego w 1978.

W latach 1957–1967 K.P. był zatrudniony w Pracowni Słownika Prasłowiańskiego Zakładu Słowianoznawstwa PAN, w tym samym okresie pracował dydaktycznie w WSP w Katowicach. Po habilitacji pracował, w latach 1968–1973, na UAM w Poznaniu, gdzie był wicedyrektorem Instytutu Filologii Angielskiej i kierownikiem Zakładu Językoznawstwa Porównawczego Polsko-Angielskiego. W latach 1973–1990 oraz 1995–2005 pracował na UŚ, gdzie zorganizował Instytut Filologii Obcych i był jego pierwszym dyrektorem. Po przekształceniu tego instytutu na mniejsze jednostki był dyrektorem Instytutu Filologii Angielskiej i Językoznawstwa Ogólnego. Równolegle prowadził zajęcia na UJ, w latach 1988–1990 będąc tam na drugim etacie. W latach 1990–1995 pracował na UJ na pierwszym etacie i pełnił funkcję kierownika Katedry Językoznawstwa Ogólnego i Indoeuropejskiego. Od 2005 do końca życia pracował w Wyższej Szkole Zarządzania Marketingowego i Języków Obcych w Katowicach. Czterokrotnie wyjeżdżał do USA, do Yale University, na roczne i semestralne kontrakty jako visiting professor. Był delegatem Polski w Międzynarodowym Stałym Komitecie Lingwistów w Leiden (Holandia).

K.P. był członkiem (od 1974), przewodniczącym (1990–1998) i honorowym przewodniczącym (od 2001) Komitetu Językoznawstwa PAN, członkiem Komitetu Słowianoznawstwa PAN, przewodniczącym Komisji Językoznawstwa Oddziału PAN w Katowicach, członkiem Rady Języka Polskiego przy Prezydium PAN (1996–2009), członkiem rad naukowych IJP PAN i IS PAN. Był redaktorem naczelnym „Linguistica Silesiana” (1975–2008)

i „Biuletynu Polskiego Towarzystwa Językoznawczego” (1988–2005), był członkiem honorowym PTJ. Przez dwadzieścia lat należał do Centralnej Komisji ds. Tytułu Naukowego i Stopni Naukowych, w latach 1994–2000 był członkiem Komitetu Badań Naukowych. Był członkiem korespondentem (od 1993), a następnie członkiem czynnym PAU, członkiem korespondentem (od 1998) i członkiem rzeczywistym PAN.

Senaty trzech uniwersytetów nadały K.P. tytuły doktora honoris causa, UO (2003), AP im. KEN w Krakowie (2004), UŚ (2008). Tytuł profesora honorowego nadał K.P. w 2007 UJ.

2. Poglądy na język i językoznawstwo

K.P. był sławistą, sorabistą i polonistą, jego dorobek dotyczył przede wszystkim języka Drzewian połabskich, górnołużyckiego, praslówiańskiego i obejmował wszystkie działy językoznawstwa opisowego i historycznego, konfrontatywnego i typologicznego: fonologię, morfonologię, morfologię, składnię, leksykologię i leksykografię, etymologię i dialektologię. Jako teoretyk języka i metodolog lingwistyki był strukturalistą i generatywistą. W latach 60. i 70. XX wieku propagował metody transformacyjne i generatywne, co miało znaczący wpływ na rozwój metodologii badań składniowych w językoznawstwie polskim. Nawiązując do klasycznych już wtedy prac językoznawców amerykańskich, m.in. Zelliga Harris’a i Noama Chomsky’ego, w kilkunastu artykułach i w licznych hasłach zawartych w „Encyklopedii językoznawstwa ogólnego”, upowszechnił aparat pojęciowy gramatyk formalnych, w tym gramatyki generatywnej i transformacyjno-generatywnej. Monografia K.P. dotycząca składni zdania złożonego w języku górnołużyckim (1967) zawiera nowatorską, wywodzącą się z logiki koncepcję podziału zdań złożonych (por. np. rozróżnienie zdań intensjonalnych i ekstensjonalnych), którą aplikowano do analizy zdań w innych językach słowiańskich.

Najważniejsze publikacje

K.P. 1962. *Morfologia zapożyczeń niemieckich w języku połabskim*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.

K.P. 1962–1994. *Słownik etymologiczny języka Drzewian połabskich*, t. 1–6. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich [pierwszy tom wspólnie z Tadeuszem Lehrem-Spławińskim].

K.P. 1965. „Metoda transformacyjna w gramatyce generatywnej”. *Sprawy PAN*: 365–369.

K.P. 1966a. „Główne typy struktur zdaniowych w języku polskim”. *Zeszyty Naukowe WSP w Katowicach. Prace Językoznawcze* 3: 83–99.

K.P. 1966b. „Gramatyki generatywne a metoda transformacyjna”. *Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego* 24: 109–122.

K.P. 1967a. „Pojęcie struktur wyjściowych i ich rola w składni”. *Biuletyn Fonograficzny* 8: 95–104.

K.P. 1967b. *Składnia zdania złożonego w języku górnołużyckim*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.

K.P., Z. Gołąb, i A. Heinz. 1968. *Słownik terminologii językoznawczej*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.

K.P. 1969. „Sentence modality and verbal modality in generative grammar”. *Biuletyn Fonograficzny* 10: 91–100.

- K.P. 1969. „Problem klasyfikacji polskich zdań złożonych”. *Sprawozdania PTPN* (za II półrocze 1968): 288–292.
- K.P. 1971a. „Gramatyka transformacyjno-generatywna a inne teorie języka”. *Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego* 28: 87–98.
- K.P. 1971b. „Gramatyki generatywne a metoda transformacyjna”. W *Problemy składni polskiej*, red. A.M. Lewicki. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 191–207.
- K.P. 1975. „Some remarks on the nature of linguistic description”. *Linguistica Silesiana* 1: 7–16.
- K.P. 1975. „Językoznawstwo polskie w powojennym 30-leciu”. *Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego* 33: 15–22.
- K.P. (współautor). 1978. *Encyklopedia wiedzy o języku polskim*, red. S. Urbańczyk. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- K.P. (red.). 1980–1992. *Słownik syntaktyczno-generatywny czasowników polskich*, t. 1–5. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- K.P. (współautor i red.). 1993. *Encyklopedia językoznawstwa ogólnego*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- K.P. 1997. „Językoznawstwo słowiańskie wobec nowych prądów w typologii lingwistycznej”. *Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego* 53: 33–48.
- K.P. 2001. „Rola generatywizmu w językoznawstwie”. W *Recepcja w Polsce nowych kierunków i teorii naukowych*, red. A. Strzałkowski. Kraków: PAU, 213–221.
- K.P. 2009. *Gramatyka języka połabskiego* [dostępna tylko elektronicznie: http://www.sbc.org.pl/Content/18899/gramatyka_języka_polabskiego.pdf].

Literatura podmiotowa

- Banyś, W., L. Bednarczuk, S. Karolak. (red.). 1999. *Studia lingwistyczne ofiarowane Profesorowi Kazimierzowi Polańskiemu na 70-lecie Jego urodzin*. Katowice: Wydawnictwo UŚ.
- Grochowski, M. 2009. „Profesor Kazimierz Polański (1929–2009)”. *Linguistica Copernicana* 2(2): 19–22.
- Laskowski, R. 2009. „Profesor Kazimierz Polański (1929–2009)”. *Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego* 65: 5–9.
- Mańczak, W. 2009. „Kazimierz Polański (6.IV.1929–7.II.2009)”. *Rocznik PAU 2008/2009*: 238–240.
- Molencki, R. (red.). 2008. *Kazimierz Polański, Doctor honoris causa Universitatis Silesiae*. Katowice: Wydawnictwo UŚ.
- Molencki, R. 2014. „Spuścizna myśli naukowej Kazimierza Polańskiego w polskiej lingwistyce”. W *Znaki pamięci. Spuścizna językoznawców polskich drugiej połowy XX wieku*, red. M. Grochowski, i Z. Zaron. Warszawa: Wydział Polonistyki UW, 105–110.
- Siatkowski, J. 2009. „Kazimierz Polański (6.IV.1929–7.II.2009)”. *Rocznik Slawistyczny* 58: 3–6.